

Ilie Constantin

Coza, Iunie 2015

ALERGÂND ÎN SÂNUL MIRAJULUI

Convorbire-eseu cu Liana Cozea

LIMES

2016

CUPRINSUL

I. UN SNOB DE ÎNTREBĂRI puse de Liana Cozea

1. Oradea, iunie 2015.....	5
2. Poezia română de azi.....	7
3. Anii de formare; <i>Bunica mea cerută de nevastă</i>	9
4. Un mentor și prieten.....	25
5. Cezar Baltag, Ilie Constantin, Nichita Stănescu.....	32
6. Influența benefică a Italiei; <i>Părintele campaniilor de presă</i>	36
7. Poetul față cu criticii literari.....	42
8. În exil.....	43
9. O zi la Paris; <i>O mie de scrisori; La complicité fertile;</i> <i>Roma și destinul ei</i>	46
10. Căderea spre zenit.....	81
11. Perugia, Portofino, Milano, Roma.....	89
12. „Abandonat cu voluptate”; <i>Reverie și vis; Minciuna</i>	96
13. Egalul celor mai buni; <i>Stultifera navis</i>	102
14. Frenezia reeditărilor.....	109
15. Schimb de scrisori cu Al. Cistelean.....	109
16. Poezia Celuilalt.....	116
17. Vacarmul singurătății; <i>Cu Fernand Verhesen</i>	121
18. G. Călinescu și Șerban Cioculescu respectuos amendați ...	126
19. Alergând în sânul mirajului.....	128
20. Trimiteri la literatura franceză.....	133
21. Poezia de dragoste a lui Ilie Constantin.....	138
22. A.E. Baconsky și poezia europeană.....	142
23. „Surghiunul” poetului Gheorghe Grigurcu.....	147
24. Din nou despre exil; primii ani.....	152
25. Motivul eternei tinereți.....	155
26. Doamna casei familiale de creație.....	160

II. „CELĂLALT CHIP AL MEU” de Liana Cozea..... 161

Album.....	179
Fișă biobibliografică.....	189

Oradea, iunie 2015

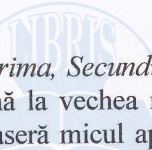
1 *Stimate Doamne Ilie Constantin. Suntem în Oradea, la sfârșit de iunie 2015. La Jubileul revistei Familia, ați fost primit cu deferență, admirație și bucurie, ați fost tratat cu respectul cuvenit unei personalități a lumii literare contemporane. Ca unul dintre invitații de onoare, alături de Gheorghe Grigurcu, ai aceste duble sărbătoriri: 150 ani de la înființarea revistei Familia de către Iosif Vulcan și 50 de ani de la apariția noii serii a revistei, care ne-a onorat cu prezența sa, aș dori să-mi destăimuiți câteva din impresiile Dumneavoastră legate de acest eveniment.*

Doamnă profesor și mult prețuită prietenă, îi sunt recunoscător Jubileului orădean. Mai întâi de toate, soția mea și cu mine mulțumim organizatorilor (și coeficientului de hazard!) pentru că v-au adus pe dumneavoastră în cercul existenței noastre! Evenimentul nu a putut modifica datele geografice, cei vreo 600 de kilometri au rămas, de neclintit, între noi. De unde nebunescul, cotidianul recurs la telefonul interurban.

Tot așa ne-am vorbit zi de zi, Mihaela și cu mine, pe atunci într-o stare neoficială de „logodnici crepusculari”, peste cei două mii și cinci sute de kilometri dintre Paris și București, vreme de o jumătate de an, până ce eu am reușit să o aduc în fața sfântului primar (socialist) al arrondissementului XIV. Au și trecut de atunci cincisprezece ani buni!

Nu mi-am precipitat prima revenire în țară, în pofida unei invitații oficiale a primarului din Velizy-Villacoublay, prieten și coleg de partid gaullist, de a mă rezezi cu un camion de ajutoare în București. Cei care s-au năpustit atunci spre patrie, din exilul vechi, și mai ales din cel pe atunci foarte recent, erau o mică legiune. Cel mai mult a jucat faptul că, sufletește, eu nu eram gata pentru acest eveniment. Așadar, Liana Cozea, am călătorit feroviar de la Paris-Est la București-Nord abia după trei ani de la tumultul revoluționar, în toamna lui 1992.

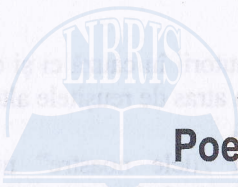
La coborârea din vagonul de dormit mă așteptau fosta mea (prima) soție, alături de cei trei copii ai noștri. Într-o carte ulterioară, i-am

„botezat”: *Prima*, *Secundus* și *Tertia* iar pe mama lor *Uxor*. Am traversat Capitala până la vechea noastră locuință de pe bulevardul Mărășești. Ai mei schimbaseră micul apartament de două camere, de la etajul cinci, cu unul de trei-camere la primul etaj. Și nu era totul: *Secundus*, cu armata făcută, se mutase cu frumoasa lui iubită în cartierul Tineretului într-o încăpătoare garsonieră, moștenită de la sora mea Marieta, decedată la 47 de ani.

Trei ani mai târziu, în 1995, peisajul imobiliar familial era de nerecunoscut. *Uxor* îl îngrijise pe un nonagenar vreme de un an, de la care moștenise o mică vilă în zona străzii Matei Voievod (nu departe de fostul cămin al studenției mele, pe la sfârșitul anilor „50). *Secundus* a vândut studioul răposatei sale mătuși din cartierul Tineretului, mutându-se cu logodnica sa în „vilișoara” defunctului nonagenar. Și nu era totul: familia a vândut și apartamentul din bulevardul Mărășești! *Uxor* și cele două fiice s-au instalat la Budapesta, unde *Prima* și *Tertia* intraseră la universitate. În acel an, 1995, am participat la „Prima întâlnire a scriitorilor români din toată lumea”, pe malul Mării Negre.

Linia albastră a pensiei mele franceze m-a reținut încă șapte ani în câmpul muncii. Dar, mai în fiecare an, rupeam singurătatea pariziană pentru a-mi petrece concediul în țară. În 1996, am fost socrul mare la nunta lui *Secundus* și a Adrianei. În 1997, am fost invitat la Oradea unde am participat la un colocviu internațional de poezie. În anul următor, iată-mă la Satu Mare, la colocviul revistei Poesis, terminat pentru mine cu premiul pentru Opera Omnia. În anul 2000, altă invitație onorată de mine, la colocviul traducătorilor de scrieri românești în limbi străine – continuat la Botoșani și Ipotești cu o comemorare a lui Eminescu.

Poezia română de azi

2 *Reprezentant al generației 1960, v-ați aflat la Oradea alături de poeți ai aceleiași generații, de ceva mai tinerii optzeciști, dar și de cei din generația, să-i zicem 2010. Aș dori să-mi împărtășiți opiniile Dumneavoastră despre starea poeziei de azi.*

Ce perspective/speranțe mai are poezia zilelor noastre? Ce impresie v-au făcut tinerii și foarte tinerii poeți care și-au lansat cărțile și și-au citit poemele la acest cenaclu? Ați tresărit cauzind versurile vreunui tânăr poet, spunându-vă: iată un talent autentic?

Ați putea face o paralelă între anul debutului Dumneavoastră și anul 2015 al poeziei românești?

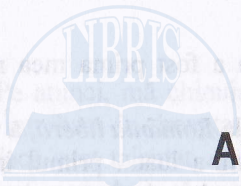
Vă voi dezamăgi – pe dumneavoastră, Liana Cozea, ca și pe eventualii noștri cititori – cu puținătatea răspunsurilor mele la asemenea întrebări, oricât de disponibil m-aș simți în purtarea dialogului nostru. Nu mi-a trecut prin minte că eram un reprezentant al generației Șaizeci, nici măcar al unui sector al acesteia, mult rărit de plecări spre celălalt versant al Universului... La Oradea 2015, eram un literat de șaptezeci și șase de ani, printre ceilalți invitați la cele două aniversări ale revistei *Familia*; „vizibilitatea” mea se datora, mai degrabă numărului mare de oameni mai tineri ce mă înconjurau.

Din cei cinci autori cu care norocoasa colecție „Luceafărul” a debutat, în septembrie 1960: Ștefan Bănulescu și Nicolae Velea, în proză, iar în poezie: Cezar Baltag, Ilie Constantin și Nichita Stănescu, s-a întâmplat ca eu să durez biologic mai mult, deși provin din ascendenți ce n-au cunoscut longevitatea – ca să nu mai vorbim, înainte de nașterea mea, de cei patru copii pierduți de mama la venirea lor pe lume sau la scurtă vreme după aceea...

Constat în ultima vreme (este, poate, un fenomen datorat senectuții!) o jenantă dihotomie în atitudinea mea față de poezia celorlalți. În cărțile mele de critică literară, mi-am declarat adesea marea bucurie de a găsi versuri admirabile sub pana altcuiva, comentându-le cu căldură și

admirație. Faptul a fost remarcat nu numai de autorii în cauză ci și de alți critici. Or, înaintând în vârstă, mă simt mai puțin atras de reușitele altora, și chiar obtuz la inițiativele lor „înnoitoare”.

Iar „perspectivele/speranțele poeziei în zilele noastre” nu mă preocupă: *poezia a fost bună (sau nu a fost deloc!) de la începutul lumii*; modificările formei sale în timp nu se datorează iluminărilor diverselor avangărzi. În România post-comunistă există oarecari agitații ale voinței și iluziei unora de a se rupe de continuitatea liniștită a lirismului. Dacă m-aș lansa într-o paralelă între anii 1960 și 2015 ai poeziei românești mi-aș pierde timpul: *poezia demnă de acest nume trăiește în prezentul continuu*.

Anii de formare

3 *V-aș propune un salt în timp. Să ne întoarcem la anii „60”. Despre anii de formare ați scris foarte puțin, câteva pagini doar.*

„E impresionantă detașarea cu care își respinge poeziile nereușite, grație unei nepărtiniri retrospective de lăudabilă cruzime” (Sorin Lavric). *O constatare similară merită a fi menționată: există „o adevărată voluptate a autoflagelării când vă reproșați «poeme nereușite sau/ și proaste de-a binelea»” (Maria Postu).*

V-aș ruga să evocați clipele unice ale scrierii primelor versuri. Când ați realizat că sunteți un ales al muzelor? În ce reviste au apărut primele Dumneavoastră poeme?

În ce măsură evenimente ale vieții personale, dar și lecturile în cel puțin două limbi de circulație europeană s-au reflectat în creația Dumneavoastră?

Am debutat ca versificator, în clasa a patra, la unsprezece ani. Se pot cita cazuri de debuturi infantile neverosimile, și totuși reale, la cinci-șase ani sau mai puțin. (Dacă i-am putea supraveghea pe unii dintre acești super-precoci, i-am surprinde căutând rime chiar în pântecul matern!) Primele mele două strofe nu puteau fi decât voios proletcultiste, pe tema lecției în curs, „alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare”. Inimosul nostru învățător, domnul Șerbu, m-a văzut distrat în banca mea, cu ochii când pe pereți când într-un maculator unde îmi așterneam „inspirația”. În loc să mă mustre pentru neatenție, el a luat corpul delict (caietul meu) și a citit rapid versurile, cu entuziasm; după care m-a dus la cancelarie, să-l vadă și directorul pe „poetul școlii”!

Cum eram elev silitor, am fost trimis la Palatul Pionierilor, primit ca membru al cercului literar și numit președinte al aceluia mic cenaclu. În revista dactilografiată *Mlădițe literare* prezența mea era masivă. Păcat că micro-președintele venea desculț la ședințe... S-au făcut eforturi pentru a mi

se cumpăra o pereche de „teniși”, și aceasta a fost prima mea răsplată literară!

Într-o zi, o tânără ziaristă, Olga Ilieș de la *România liberă*, a venit la noi acasă, în cartierul Apărătorii Patriei, și mi-a luat... primul interviu! Transcriu un pasaj din însemnările ei (dintr-un alt articol, pe care avea să mi-l consacre trei ani mai târziu, când am primit, la 16 ani, premiul II la un concurs de poezie al cenaclului „Theodor Neculuță”):

Casa mărunță, spoită cu alb, avea grădiniță și curte. Casă de om care a trudit greu. Mama, taxatoare de tramvai, plecase la slujbă. Acasă era Constantin Ilie și o surioară. L-am întrebat multe și mi-a răspuns la toate sfios dar sigur. La masa plină cu caiete de școală, copilul cu pantalonii scurți și pantofi de tenis în picioare, mi-a spus stânjenit, încurcat:

– Eu mă fac poet.

Mulți ani mai târziu, am înțeles că nu eu aveam să „mă fac”, ci că Poezia mă va face poet, dacă îmi era dat să fiu așa ceva. Ajung la debutul publicistic. După „Mlădițele literare” dactilografiate de la Palatul pionierilor, primul debușeu pentru versurile mele (rămase la stadiul proletcultist primitiv) a fost prea puțin notoria revistă „Rezervele de muncă”, adăpostită într-un cotlon al Ministerului Învățământului, la doi pași de Școala medie numărul unu (adică fostul și actualul liceu Sfântul Sava), unde intrasem fără examen de admitere, grație mediilor maxime (cu excepția Muzicii) din școala elementară. Cum liceul și „Rezervele de muncă” erau vecini, aici s-a întâmplat să prezint primele mele versificații liceale, la fel de „avântate” ideologic.

După acel nevăzut-de-nimeni-debut în nevăzuta-de-nimeni-publicație, a urmat (trei ani mai târziu), în februarie 1956, exact când împlineam 17 ani, apariția în „Tânărul scriitor”, cu o poezie spălăcită, despre care nu am nimic altceva de spus. Au urmat altele, la fel de incolore, prin „Gazeta literară”, „Scânteia tineretului”, „Tribuna” și alte câteva. În toamna lui 1957, poetul Ion Horea, redactor la „Viața Românească”, m-a uluit cu vestea că doi poeți îi ceruseră să-mi dea numerele lor de telefon, doritori să facem cunoștință: Alexandru Philippide și Miron Radu Paraschivescu. Nu publicasem decât un număr redus de poezii „citețe” pe lângă multe altele proletcultiste – realist socialiste. MRP îmi părea mai abordabil, el care ținea două „poște ale redacției”, una la „Contemporanul”, cealaltă în „România liberă”.

Pe atunci, mă chinuia o neîncredere îngrozitoare în propriile mele puteri. Întrebam în dreapta și-n stânga, voiam să aflu de la alții *ce e cu mine*, dacă sunt talentat, dacă am ceva de spus, ba chiar îi rugam pe alții să-mi arate ce trebuie să spun pe lume. Academicianul Philippide – care, în 1960, avea să-mi prefăteze placheta de debut editorial – locuia nu departe de căminul de studenți de pe strada Matei Voievod, și aveam să merg uneori în vizită, „ca vecin”.

L-am sunat și pe M.R. Paraschivescu, care m-a invitat pe loc să vin imediat la el, într-un bloc din Piața Romană. L-am găsit în camera de zi, țin minte ca acum, când își înnodea tacticos un șiret la pantofi. După șaizeci de ani și mai bine, îmi amintesc cu emoție gesturi, atitudini, cuvinte ale acestui copil-părinte!

Vreme de trei ani și mai bine, am locuit la căminul de studenți de pe Matei Voievod. De acolo plecau scrisorile mele către confracți ce mi-ar fi putut fi bunici, cu poezii proprii, cerându-le sfaturi literare. Nu m-am sfiit să mă adresez lui Arghezi însuși, lui Perpessicius... Într-una din zile, un automobil s-a oprit lângă reședința studentăască. Din el a coborât Baruțu, cu o scrisoare de la părintele său pentru neînsemnatul de mine.

A fost o mare emoție printre colegii și colocatarii mei la cămin: au citit scrisoarea bătrânului maestru (Doamne, Tudor Arghezi avea pe atunci exact vârsta mea de acum: șaptezeci și șase de ani!), și-o treceau din mână în mână, unii știau pe dinafară părți din ea. Atât au îndrăgit-o că au rătăcit-o; sau, poate, vreunui i-a fost cu neputință să se despartă de ea! Eu îmi amintesc din acea „scrisoare pierdută” o sintagmă de pe la început: *Dacă țineți la părerea mai jos iscălitului...* Ultimele cuvinte reluau propria mea formulare a nevoii de certitudine privind talentul: *certitudinea e justificată și fortificați-vă în ea*. Semnătura expeditorului consfințea concluzia maestrului pe baza a vreo douăzeci de poeme examinate.

Un text care nu s-a rătăcit prin dezordinea hârtiilor din tinerețea mea (și de mai târziu) este cel al scrisorii primite de la D. Panaitescu-Perpessicius odată cu restituirea a ceea ce ar fi putut constitui o mică plachetă de versuri, supuse judecății lui. Îi înmănasem plicul la Biblioteca Academiei, și tot în fața acesteia venerabilul savant mi l-a înmănat, retrăgându-se imediat în interiorul clădirii.